

Skadelige insekter 1982

BRODER BEJER & PETER ESBJERG

Bejer, B. & Esbjerg, P.: Survey of insect pests in Denmark 1982
Ent. Meddr 50: 101-104. Copenhagen, Denmark 1983. ISSN 0013-8851.

A survey of insect pests in Danish forestry, agriculture, and horticulture is presented for the year 1982.

Broder Bejer, Zoologisk Institut, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Bülowvej 13, DK-1870 København V.

Peter Esbjerg, Statens Planteværnscenter, Lottenborgvej 2, DK-2800 Lyngby.

I forbindelse med 1982-vejrliget som underlag for insekterne, skal erindres om efterårsstormfaldet i november 1981. Som bekendt kostede det væltede træer i større omfang, ikke mindst i nåletræsplantagerne. Et andet træk af betydning var decemberkulden. Temperaturen nærmest styrtdykkede til omkring minus 20 grader, bl.a. med det resultat at en del træer og buske frøs ihjel. Denne stærke kulde varede ved i januar 1982, hvor vi endog kom tæt ved minus 30 grader. Vinterens sidste del og det tidlige forår var milde, idet både februar og marts var varmere end normalt og april var meget normal. Nedbøren vekslede en del, idet februar var tørt, marts våd, april tør og maj atter våd.

Væsentligst adskilte 1982 sig dog fra de to rekordvåde år 1980 og -81, idet vi endelig fik en »rigtig« sommer med flere særdeles varme perioder. – Første uge af juni var bemærkelsesværdig ved sin stærke varme. Der forekom nattemperaturer på omkring 17°, og for insekternes vedkommende resulterede denne varme uge i en betydelig flyveaktivitet. Den resterende del af juni var kølig og der faldt en del regn, ikke mindst i løbet af de sidste 14 dage. Dette vejr billede fortsatte første uge af juli; men derefter kom en »julisommer«, som man skal en del år tilbage for at finde tilsvarende. Varmen holdt sig de første 8 dage af august, hvor dagtemperaturerne nåede helt op omkring 30° om dagen og ikke sank længere ned end ca. 20° om natten. Resten af august blev lidt kølig og temmelig fugtig. I løbet af september blev det tørt og atter meget lunt i forhold til årstiden. Stort set resten af året forløb med usædvanlig mildt vejr og lidt mere nedbør end normalt.

Land- og havebrugets skadelige insekter

PETER ESBJERG

Se også: Institut for Plantepatologi, Månedsoversigt over plantesygdomme.

Næbmunde (Hemiptera)

M.h.t. bladlus blev 1982-billedet helt anderledes end de to foregående år. Således var der kraftig indflyvning af havrebladlus (*Rhopalosiphum padi*), kornbladlus (*Sitobion avenae*) og græsbladlus (*Metopolophium dirhodum*) i sidste del af maj. I fortsættelse heraf kunne der i juni konstateres ret kraftige angreb af havrebladlus og kornbladlus i bygmærker i landets østlige egne. – Da juni for det meste var kølig, må den første meget varme uge formodes at have slået stærkt igennem. Dette angrebssbillede ændrede sig til det værre i julivarmen, og 1982 måtte betegnes som et »bladlusår«, selv om angrebene langt fra var af det voldsomme omfang, man så i 1976.

Bedebladlusen (*Aphis fabae*) forekom i landets sydlige dele sidst i maj. – På vinterværten, Benved, blev konstateret den tætteste forekomst siden 1957. Senere på sommeren – i juli – forekom ret mange ferskenbladlus (*Myzus persicae*) i bederoemarken.

Også flere andre bladlus florerede i denne sommer. Det gjaldt ærtebladlus (*Acyrtosiphon pisum*), som forekom ret udbredt i juli, og kålbladlus (*Brevicoryne brassicae*) som også var fremme, især i juli.

Kålbladlusene viste sig bl.a. i rapsmærker i Vendsyssel, hvilket er en sjælden norlig forekomst.

Rodlus (*Pemphigus bursarius*) er et vok-

sende problem i salatkulturer. En væsentlig årsag hertil er formentlig, at den ene afgrøde følger lige efter den anden, så rodlusene blot kan »stige om«. – Værtskiftet med poppel er ikke absolut nødvendigt.

Sommerfugle (*Lepidoptera*)

Efter en toårig bølgedal var der i 1982 en noget mere omfattende flyvning af agerugler (*Agrotis segetum*). Det varme, tørre julivejr var meget gunstigt for både flyvning og udvikling af små knoporme. Det blev da også tilrådet at foretage behandling af rødbeder, gulerødder, porrer og løg på lette jorder i enkelte områder, hvor der var faldet begrænsede regnmængder i juli. – Pletvise betydelige skader på ubehandlede arealer understregede da også nødvendigheden af denne behandling.

I bederoemarkerne forekom mange uglelarveangreb i august måned. Det var bedeuglen (*Dicestra trifolii*) og kåluglen (*Mamestra brassicae*), der var ophavet. Disse angreb, der sås tydeligt p.g.a. tilbagestående bladribber, standsede i takt med udbredt regn sidst i august.

Også fra småsommerfuglenes side blev der anrettet skader i bederoemarkerne, idet der forekom ganske mange *Cnephasia* spp.-larver. Disse angreb var især koncentreret i lømråder.

De omfattende angreb af kålmøl (*Plutella maculipennis*) fra 1981 gentog sig ikke, hvorimod porremøllet (*Acrolepia assectella*) atter hærgede i mange haver. – Blandt gengangerne var også stor frostmåler (*Hibernia defoliaria*) og lille frostmåler (*Operophtera brumata*), hvis larver påny afløvede lange læhegnspartier.

Biller (*Coleoptera*)

Den matsorte ådselsbille (*Blitophaga opaca*) var for 6. år i træk en væsentlig problemskaber i bederoemarkerne. Dog har udbredelsen ikke været helt så omfattende som årene før. Betydningen synes også for nedadgående; men måske er årsagen hertil mest, at landmændene er ved at være i vane med dette skadedyr.

Glimmerbøsseangreb (*Meligethes aeneus*) havde i vårraps det mindste omfang, der er set i en række år. Til gengæld forekom der en del problemer med bladribbesnudebiller (*Ceutorrhynchus quadridens*).

Gåsebillen (*Phyllopertha horticola*) gav anledning til mange forespørgsler i forbindelse med kraftig flyvning i juni måned. Også forespørgsler knyttet til angreb af deres larver i græsplæner havde et ret betydeligt omfang.

Efter 0-året 1981 blev coloradobillen (*Leptinotarsa decemlineata*) atter fundet på de »klassiske« indflyvningslokaliteter i Sønderjylland og de sydlige kyster af Øerne. Hvor meget dette dyrs forekomst i Danmark varierer kan ses af flg. tabel over antallene af findestederne fra 1971-82:

Coloradobillefund

1971	3	lokaliteter
1972	1000	lokaliteter
1973	125	lokaliteter
1974	33	lokaliteter
1975	6	lokaliteter
1976	37	lokaliteter
1977	120	lokaliteter
1978	60	lokaliteter
1979	10	lokaliteter
1980	5	lokaliteter
1981	0	lokaliteter
1982	17	lokaliteter

Af ovenstående kan ses, at den lovbevalde bekæmpelse af dette skadedyr har virket, selv om der i 1973-74 forekom overvintrende efterkommere fra 1972's masseinvasjon.

Tovingede (*Diptera*)

Kun i enkelte vinterrapsmarker var der væsentlige angreb af skulpegalmuggen (*Dasyneura brassicae*). Ellers mærkedes meget lidt til dette insekt i 1982. – Lige modsat var det m.h.t. sadelgalmuggen (*Haplodiplosis equestris*), som efter en lang »stille« periode pludselig var i opgang. Angrebene var dog overvejende svage.

I gulerodsmarkerne fik gulerodsfluens (*Psila rosea*) larver heller ikke nogen større betydning dette år. Måske var de høje julitemperaturer en medvirkende årsag, idet der forekom jordtemperaturer i overfladen mellem planterne på 30-36° en række dage. Dette niveau er dødeligt for gulerodsfluens æg og små larver.

I kål- og rapsmarker udgjorde den lille kålflue (*Delia brassicae*) et stigende problem i forhold til 1981. Særlig galt har det været i

kinakål, hvorimod angrebene i kålroemarker ikke havde så stort et omfang som året før. – Muligvis er den tiltagende dyrkning af raps en medvirkende årsag til omfanget af angreb i kinakål, idet det påstås at være særlig galt med kinakålen, hvor der er raps inden for ret begrænset afstand.

Årvingede (Hymenoptera)

Ligesom de foregående år koloniserede den sortblå birkebladhveps (*Arge pullata*) nye områder.

Springet var dog meget iøjnefaldende i 1982, idet dette insekt efter en årrækkes forekomst kun på sjællandske lokaliteter blev fundet i nærheden af Rold Skov. – En mulighed er selvfølgelig, at angrebet har været i gang allerede i flere år, f.eks. efter menneskers transport af ganske få pupper med plantemateriale med jord.

Skovbrugets skadelige insekter

BRODER BEJER

For forstinsekternes vedkommende må 1982 stort ses siges at have været et år med tilbagegang »over en bred front«. Antallet af forespørgsler dalede til ca. 60% af 1981-antallet, og da en del naturligvis hidrørte fra stormfaldsproblemerne og derfor vedkom andre insekter end i 1981, var tilbagegangen virkelig betydelig. Den har vel formentlig baggrund i de meget specielle vejrforhold i vinter/forår 1981-1982.

Næbmunde (Hemiptera)

På rødderne af normannsgranplanter i en planteskole blev der i ret stort omfang konstateret granrodslus (*Prociophilus* sp.). Planterne så imidlertid sunde nok ud, og det er da netop også den almindelige erfaring, at der ingen mærkbar skade anrettes.

Bøgeskjoldlus (*Cryptococcus fagi*) forekommer stadig lokalt i forhøjet bestand (f.eks. Krenkerup), men på landsbasis er situationen nær normal.

Sommerfugle (Lepidoptera)

Bortset fra et p.g.a. den involverede træart, nemlig atlantceder, måske nævneværdigt angreb af viklerarten *Parasynthemis histrioides*, har kun een småsommerfugl tiltrukket sig opmærksomhed. Det drejer sig om ædelgranvikleren (*Semasia rufimitrana*). Denne

lille vikler, der æder unge nåle og til dels også skud, er med lange mellemrum i masseformering i Danmark. Disse masseformeringer varer gerne ca. 2 år og har fundet sted tidligere i 1928-29 og 1954-55, nærmest landsomfattende. De nuværende angreb er berettet fra Boller, Ulborg og Lindenberg skovdistrikter. Skaden er meget alvorlig, hvor pyntegrønt er impliceret, men den truer efter erfaringerne hidtil ikke træernes liv.

For storsommerfuglernes vedkommende afsluttedes formentlig den seneste serie nonneangreb (*Lymantria monacha*) med en bekæmpelse i Bordrup Klitplantage, hvortil kunne benyttes det fredsommelige middel difluron (»Dimilin«). Kombinationen af knavet 1981, storm, kuldegrader m.v. resulterede i afdrift af en del fyr, især contortafyr og skovfyr.

Der var i 1982 endnu nogle angreb af stor frostmåler (*Hibernia defoliaria*) men dog klar tilbagegang. Til gengæld dukkede nogle enkelte angreb af måneplet (*Phalera buchephala*) i stedet op på birk.

Biller (Coleoptera)

Oldenborreangreb forårsaget af ca. een 4 cm larve pr. nordmannsgranplante har dræbt flere tusinde nyplantede nordmannsgran i Horns Herred. Det må anbefales ved tilplantninger af ikke-skovjord at forvisse sig om, at der ikke er bestande af »rodgnaver« tilstede. Granplantning på størrelsesorden 10 ha er på Feldborg skovdistrikt blevet stærkt ødelagt ved voldsomme angreb af øresnudebiller (*Otiorrhynchus singularis*).

Resultater af flere års forsøg til belysning af betydningen af angrebene af nåletræsnudebiller (*Hylobius abietis*) ved nyere skovdyrkningsmetoder viser, at angrebene stadig er af meget stor betydning, og at de finder sted såvel i første som andet år efter afdrift. Størrelsesordenen af de potentielle skader skønnes i gennemsnit for Danmark at ligge på 15-30% dræbte planter (uden plantedypning).

Stormfaldet sidst i 1981 har naturligvis givet anledning til en del forespørgsler bl.a. om forskellige vedborere som stribet vedborer (*Xyloterus lineatus*) og i eftersommeren i stigende grad især alm. granbarkbuk (*Tetropium castaneum*). I betydelig større grad har barkbillen typografen (*Ips typog-*

graphus) gjort sig bemærket. Både antal og udbredelse synes at være steget støt siden sidst i 1960'erne. Der er i øjeblikket undersøgelser i gang i Rold-skov komplekset over, i hvor høj grad man vil kunne styre og beherske angrebet ved hjælp af de nu merkantilt fremstillede feromoner.

Årevingede (*Hymenoptera*)

Angreb af lille granpladhveps (*Pristiphora abietina*) har været ret udbredte og har også i nogen grad generet juletræer. Som noget

mindre hyppigt forekommende, men ingenlunde særlig vigtigt i omfang, kan nævnes at der er indberettet et par angreb af alm. fyrrebladshveps (*Diprion pini*), hvorimod næsten ingen af den ellers så hyppige rød fyrrebladshveps (*Neodiprion sertifer*).

Sortblå birkebladshveps (*Arge pullata*) er stadig meget fremtrædende på birk, nu på store dele af Sjælland. Som et kuriosum kan nævnes, at den har givet anledning til klager fra campinggæster ved Køge. Det var ekskremment- og larvenedfaldet, som generede.

Anmeldelse

Turin, H. 1981. Provisional checklist of the European ground-beetles (Coleoptera, Cicindelidae & Carabidae). Monographiën van der Nederlandse Entomologische Vereniging No 9, 249 pp. Pris 60 Gylden. Bogen kan rekvireres fra Ned. Ent. Ver., Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam, Holland.

Denne checkliste er den første siden 1933, hvor verdenskataloget Coleopterorum Catalogus (Junk & Schenkling) afsluttede behandlingen af Cicindelidae og Carabidae. Et meget omfattende materiale er publiceret siden, og dette er med Turins databehandling blevet udgivet i meget let tilgængelig form. Med hensyn til nomenklatur, faunistik og biografi har Turin støttet sig til en række specialister således, at især nogle øst- og sydeuropæiske arter har fået en tiltrængt ny-behandling. Kendskabet til faunaen i den europæiske del af Sovjetunionen og på Balkan er dog stadig relativt mangelfuldt, idet data herfra er vanskelige at tilvejebringe.

Selve checklisten omfatter kun systematiske kategorier fra artsniveau og »opefter«, og her har Turin skåret hårdt igennem, idet han ikke opererer med »mindre vigtige« kategorier som f.eks. underlægter, således som f.eks. i Col. Cat. En del underlægtsnavne (mærket med fire asterisker) og synonymer (mærket med INCL (=including)) findes imidlertid anført i en særlig liste i kapitel 7. Underartsnavne og kun »vigtige« synonymer og homonymer anføres alfabetisk efter den relevante art, desværre med det resultat, at det ikke er muligt at skelne disse fra hinanden. Hovedparten af underartsnavne er overhovedet ikke nævnt med den begrundelse, at et sådant navn hører hjemme i populationsbiologien. Hvis en art »reduceres« til underart mener Turin, at der er risiko for, at den

bliver overset. Personligt er vi af den opfattelse, at underartsnavne bliver tildelt ganske betydelig opmærksomhed, f.eks. i zoogeografiske og fylogenetiske problemstillinger.

Fra slægts- og/eller artsregisteret bagest i bogen henvises man til selve kataloget, hvor slægterne er opført systematisk og er fortløbende nummereret. Arterne er opført alfabetisk. Kataloget giver oplysning om følgende:

1. Henvisning til originalbeskrivelser af arter og slægter.

2. Kortfattet angivelse af forekomst i de 20 faunistiske regioner, som kataloget omfatter. Ved hjælp af bogstavbetegnelser for de enkelte regioner, kan man hurtigt danne sig et overblik over udbredelsesområdets udstrækning.

3. Inden for hver slægt henvises til den relevante systematiske litteratur. Bogstavbetegnelserne angiver, hvilke faunistiske regioner disse publikationer omfatter. Supplerende litteratur er anført i adskillige tilfælde (AD= additional litterature).

4. Skemamæssig opgørelse over antallet af arter i de 199 slægter i de 20 regioner. Selv om regionerne er af meget forskellig størrelse, får man alligevel et hurtigt overblik over slægternes repræsentation ikke blot i Europa, men også i USA, Canada og Alaska. Balkan og Italien er de absolut rigeste regioner i Europa, med henholdsvis 1132 og 1197 arter. I Fennoskadien forekommer »kun« 390.

Bogen vil uden tvivl være af stor værdi for enhver, der er interesseret i Europas sandspringere og løbebiller både inden for faunistik og nomenklatur. Den være hermed anbefalet på det varmeste.

F. Bangsholt
og
Ole Lomholdt